

بررسی رابطه‌ی ابعاد کمال‌گرایی و طرحواره‌های ناسازگار اولیه با سبک‌های فرزندپروری

نجمه برادران^۱
مریم ابوحمیدی^۲
پروانه گرداب^۳
شهین قدمی دولت آبادی^۴
حمدالله افشین^۵

چکیده

هدف: پژوهش حاضر، بررسی رابطه‌ی ابعاد کمال‌گرایی خودمحور، دیگرمحور، جامعه محور و طرحواره‌های ناسازگار اولیه با سبک‌های فرزندپروری شامل سبک‌های اقتداری، آمرانه و سهل‌گیر در نمونه‌ای از خانواده‌های شهر دهدشت بود.

روش: تعداد ۴۰۰ آزمودنی (۲۰۰ مرد، ۲۰۰ زن) در این پژوهش شرکت کردند. از این افراد خواسته شد مقیاس کمال‌گرایی چند بعدی تهران (بشارت، ۱۳۸۶)، طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه‌ی (SQ_s- SF) و سبک‌های فرزندپروری دیانا بامرید (۱۹۷۲) را تکمیل کردند. برای تحلیل داده‌های پژوهش از روش‌های آماری شامل فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شد.

نتایج: نتایج نشان دادند که ابعاد کمال‌گرایی با سبک‌های فرزندپروری رابطه‌ی معنادار دارند و همچنین طرحواره‌های ناسازگار اولیه با سبک‌های فرزندپروری رابطه منفی معنادار وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه پیش‌بینی‌کننده‌ی بیشتری برای سبک‌های فرزندپروری هستند.

نتیجه‌گیری: با استفاده از این پژوهش می‌توان در انجام کارهای مشاوره‌ای و نحوه‌ی سبک‌های فرزندپروری به خصوص برای والدین استفاده کرد.

کلید واژگان: سبک‌های فرزندپروری، ابعاد کمال‌گرایی، طرحواره‌های ناسازگار اولیه

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته راهنمایی و مشاوره، دانشگاه علوم تحقیقات اهواز (نویسنده مسول).

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته راهنمایی و مشاوره، دانشگاه علوم تحقیقات اهواز

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه شهید چمران اهواز

^۴ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد یاسوج

^۵ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه شهید چمران اهواز

مقدمه

سبک‌های فرزند پروری "ترکیب‌هایی از رفتارهای والدین است که در موقعیت‌های گسترده‌ای روی می‌دهند و جو فرزندپروری بادوامی را پدید می‌آورد (برک لورا، ۱۳۸۷). بامرید در مطالعات خود سه ویژگی را آشکار می‌سازد که روش مؤثر را از روش‌های نه چندان مؤثر فرزندپروری جدا می‌سازد، این سه ویژگی عبارتند از ۱- پذیرش و روابط نزدیک، ۲- کنترل ۳- استقلال دادن. از تعامل این سه ویژگی سه سبک فرزند پروری مشخص می‌شود: مقتدرانه، مستبدانه و سهل گیرانه. سبک مقتدرانه با پذیرش و روابط نزدیک، روش‌های کنترل سازگارانه و استقلال دادن مناسب مشخص می‌شود. سبک مستبدانه از نظر پذیرش و روابط نزدیک پایین، از نظر کنترل اجباری بالا و از نظر استقلال دادن پایین است. و والدین با سبک فرزند پروری آسان گیرانه روشی مهرورز و پذیرا را نشان داده، متوقع نیستند و کنترل کمی بر رفتار فرزندان خود دارند. این والدین به فرزندان خود اجازه می‌دهند در هر سنی که باشند خودشان تصمیم‌گیری کنند حتی اگر هنوز قادر به انجام این کار نباشند (دیاز^۱، ۲۰۰۵). روا شناسان مدت‌هاست عنوان کرده اند که عملکرد والدین بر شکل‌گیری افکار، رفتار و هیجانات کودکان تأثیر معناداری دارد. بر اساس مدل آسیب پذیری استرس در آسیب شناسی روانی پژوهش‌هایی زیادی نقش عوامل مربوط به خانواده را به عنوان عامل زمینه‌ساز در آسیب پذیری فرد مورد بررسی قرار داده‌اند (گریفیس^۲، ۲۰۰۲). در این میان پیازه^۳ (۱۹۵۴) و بالبی (۱۹۶۹) معتقدند که عملکرد والدین سبب ایجاد و گسترش مدل‌هایی در درون سازمان شناختی فرد به نام طرحواره می‌شود. این طرحواره‌ها در زندگی فرد به عنوان عدسی‌هایی عمل می‌کنند که تفسیر، انتخاب و ارزیابی فرد از تجارب وی را شکل می‌دهند. متعاقب نظریه‌های شناختی آسیب پذیری روانی و باوام گیری از دیدگاه پیازه، جفری یانگ نظری را در رابطه با طرحواره‌های ناسازگار اولیه گسترش داده است. وی معتقد است این طرحواره‌ها که وی از آن‌ها به عنوان "یک ساختار یا چارچوب مرجع" یانگ^۴ (۱۹۹۶) یاد می‌کند؛ ساختارهای پایدار و بادوامی هستند که به مثابه عدسی‌هایی بر ادراک فرد از جهان، خود و دیگران اثر می‌گذارد. این طرحواره‌ها در طی تجارب کودکی شکل گرفته که اکثراً در زندگی کودک نقش یک ضربه درونی را داشته‌اند، و پاسخ فرد به رخداد‌های محیطی را کنترل می‌کند (یانگ ۱۹۹۸). وی عنوان می‌کند اگر چه عوامل مربوط به جامعه، مدرسه و همسالان در شکل‌گیری این طرحواره‌ها مؤثر هستند، اما اثر آن‌ها آن، وسعت و ثبات اثر عوامل خانوادگی را ندارد (باراو و تیاف^۵، ۲۰۰۷).

کمال‌گرایی والدین یکی از ویژگی‌های شخصی والدین محسوب می‌شود. کمال‌گرایی یک سازه‌ی شخصیتی است و با ویژگی‌هایی همچون تلاش برای کامل و بی‌نقص بودن و تعیین معیارهای بسیار عالی و افراطی در عملکرد همراه با گرایش به ارزیابی انتقادی رفتار مشخص می‌شود (گانتی و باری، ۲۰۰۶). با نظر به کمال‌گرایی در ساختار اجتماعی، سه بعد کمال‌گرایی خودمحور، کمال‌گرایی دگر محور و کمال‌گرایی جامعه محور با تمایل به وضع معیارهای غیر واقع بینانه برای خود و تمرکز بر نقص‌ها و شکست در عملکردها همراه با خود نظارت‌گری‌های دقیق مشخص می‌شود (باری^۶، ۲۰۰۱).

پژوهش‌های زیادی به بررسی رابطه سبک‌های فرزند پروری و عملکرد والدین با علائم اختلالات روان‌شناختی و رفتارهای مختل پرداخته‌اند (پریوات، ۲۰۰۳؛ هیدگرکن و همکاران، ۲۰۰۴؛ فرزاد فر و هومن، ۲۰۰۸). از طرفی حجم وسیعی از پژوهش‌ها به

1 - Deiaz

2 - Gerifis

3 - Peiageh

4 - Yang

5 - Barave, & Teiaf

6 - Barey

بررسی اثرگذاری طرحواره‌های ناکارآمد در علائم اختلالات روان‌شناختی پرداخته‌اند (مارمون و همکاران، ۲۰۰۴؛ هریس و کرتن، ۲۰۰۳؛ تورس، ۲۰۰۲).

شیوه اجرا

این پژوهش در نمونه‌ای از خانواده‌های شهر دهمدشت بود. تعداد ۴۰۰ آزمودنی (۲۰۰ مرد، ۲۰۰ زن) در این پژوهش شرکت کردند. از این افراد خواسته شد مقیاس کمال‌گرایی چند بعدی تهران (بشارت، ۱۳۸۶)، طرحواره‌های ناسازگار اولیه‌ی (SQ, - SF) و سبک‌های فرزندپروری دیانا بامرید (۱۹۷۲) را تکمیل کردند. برای تحلیل داده‌های پژوهش از روش‌های آماری شامل فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شد.

ابزار

- ۱- پرسشنامه شیوه‌های فرزند پروری دیانا بامرید: این پرسشنامه در سال ۱۹۷۲ توسط دیانا بامرید^۱ طراحی شد. این پرسشنامه سه شیوه فرزندپروری را می‌سنجد؛ پرسش، شیوه مقتدرانه، پرسش، شیوه مستبدانه و پرسش، شیوه سهل‌گیرانه. الگوی پاسخ دهی به پرسش‌ها از مقیاس ۵ درجه ای لیکرت است. این پرسشنامه در پژوهش‌های متعددی مورد بررسی قرار گرفته و اعتبار و روایی آن در حد مطلوبی گزارش شده است. بوری (۱۹۹۱) از روش باز آزمایی، پایایی این ابزار را در مادران و پدران به ترتیب برای شیوه سهل‌گیرانه به ترتیب ۰/۸۱ و ۰/۷۷، شیوه‌ی استبدادی ۰/۸۶ و ۰/۸۵ و برای شیوه‌ی مقتدرانه ۰/۸۶ و ۰/۸۵ در صد گزارش کرده است. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ این پرسشنامه به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۷۸ و ۰/۸۹ به دست آمد.
- ۲- پرسشنامه فرم کوتاه طرح‌واره: این ابزار توسط یانگ (۱۹۹۸) برای ارزیابی ۱۵ طرحواره ناسازگار ساخته شده است. هر پرسش بر یک مقیاس ۶ درجه ای نمره گذاری می‌شود (۱ برای کاملاً نادرست و ۶ برای کاملاً درست) در این پرسشنامه هر ۵ پرسش یک طرحواره را می‌سنجد. چنانچه میانگین هر خرده مقیاس بالاتر از ۲/۵ باشد آن طرح‌واره ناکارآمد است. پایایی و روایی این ابزار مطلوب اعلام شد. در پژوهش حاضر آلفای کل مقیاس ۰/۸۶ به دست آمد.
- ۳- پرسشنامه کمال‌گرایی: مقیاس کمال‌گرایی چند بعدی تهران یک آزمون ۳۰ سوالی است. توسط بشارت (۱۳۸۶) به فارسی ساخته شده است. این مقیاس سه بعد کمال‌گرایی خودمحور، کمال‌گرایی دیگر محور و کمال‌گرایی جامعه محور را در اندازه‌های پنج درجه ای لیکرت از نمره ۱ تا ۵ می‌سنجد. حداقل و حداکثر نمره آزمودنی در خرده مقیاس‌های این آزمون به ترتیب ۱۰ و ۵۰ خواهد بود. ضرایب آلفای کرونباخ زیرمقیاس‌های کمال‌گرایی خودمحور، دیگر محور و کمال‌گرایی جامعه محور در نمونه ای در پانصد دانشجوی دانشگاه تهران، به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۹۱ و ۰/۸۱ محاسبه شد. و در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۸۷ و ۰/۸۰ به دست آمد.

¹ - Deiana bamerid

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهشی است که در جدول ۱ نشان داده شده‌اند. جدول ۱. میانگین (و انحراف معیار) نمره‌های کمال‌گرایی و مولفه‌های آن، سبک‌های فرزندپروری و طرح‌واره‌های یانگ

متغیرهای پژوهش	میانگین	انحراف معیار
کمال‌گرایی خودمحور	۲۷/۵۵	۷/۵۳
کمال‌گرایی دگرمحور	۲۴/۱۳	۴/۲۳
کمال‌گرایی جامعه محور	۱۷/۳۵	۳/۶۴
فرزند پروری اقتدارانه	۲۳/۱۱	۴/۰۷
فرزندپروری آمرانه	۱۷/۶۲	۳/۶۵
فرزندپروری سهل‌گیر	۱۵/۵۴	۳/۶۲
نمره کل طرح‌واره	۲۴/۲۶	۷/۰۴

همان‌گونه که جدول ۱ نشان می‌دهد، میانگین (و انحراف معیار) کمال‌گرایی خودمحور ۸۲/۵۵ (۱۳/۵۳) و فرزندپروری سهل‌گیرانه ۲۴/۲۶ (۳/۶۲) کمترین میانگین را دارند.

جدول ۲. ضرایب همبستگی ساده کمال‌گرایی و مولفه‌های آن، طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با سبک‌های فرزندپروری

متغیر	فرزند پروری اقتدارانه		فرزندپروری آمرانه		فرزندپروری سهل‌گیرانه	
	P	R	P	R	P	R
متغیرهای پیش‌بین						
کمال‌گرایی خودمحور	۰/۰۱	۰/۲۱	۰/۰۱	۰/۲۶	۰/۲۷	۰/۹
کمال‌گرایی دگرمحور	۰/۰۰۱	۰/۱۸	۰/۰۱	۰/۲۸	۰/۲۳	-۰/۰۳
کمال‌گرایی جامعه محور	۰/۲۰	-۰/۰۵	۰/۰۱	۰/۳۳	۰/۰۰۱	۰/۱۸
نمره کل طرح‌واره ناسازگار	۰/۰۱	۰/۲۰	۰/۰۱	۰/۲۵	۰/۰۱	۰/۱۸

برای آزمودن فرضیه‌ی پژوهش، ابتدا از ضریب همبستگی استفاده شده است. جدول (۲) ماتریس همبستگی بین ابعاد کمال‌گرایی، طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با سبک‌های فرزندپروری را نشان می‌دهد. یافته‌ها نشان می‌دهد که کمال‌گرایی خودمحور با سبک فرزندپروری اقتدار طلبانه و فرزندپروری آمرانه همبستگی مثبت و معناداری دارد ($p=0/01$, $r=0/21$) و ($p=0/26$, $r=0/26$) و سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه نیز رابطه معناداری دارد ولی با سبک فرزندپروری اقتدارگرایانه رابطه معناداری ندارد. لازم به ذکر است که بقیه متغیرها را در جدول ذکر شدند.

جدول ۳. ضرایب همبستگی چندگانه متغیرهای پیش‌بین با سبک‌های فرزندپروری با روش گام به گام

شاخص‌های آماری	MR	R ²	F	ضرایب رگرسیون
			P	
متغیرهای پیش‌بین				۱
طرح واره ناسازگار اولیه	۰/۲۹	۰/۰۸	۳۷/۲۴	$\beta=۰/۲۹$ $t=۶/۱۰$ $p=۰/۰۰۱$
نمره سبک‌های فرزندپروری	۰/۳۱	۰/۰۹	۲۱/۷۷	۲
			$p=۰/۰۰۱$	$\beta=۰/۱۱$ $t=۲/۴۲$ $p=۰/۰۱$
			$p=۰/۰۰۱$	$\beta=۰/۲۷$ $t=۵/۷۶$ $p=۰/۰۰۱$

نتایج مندرج در جدول ۳ نشان می‌دهد $MR=۰/۳۱$ ، $R^2=۰/۰۹$ و $F=۲۱/۷۷$ که در سطح $p=۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهند که متغیر طرح واره ناسازگار اولیه ($\beta=۰/۲۷$) نقش بیش‌تری در پیش‌بینی سبک فرزندپروری دارد و بعد از آن ابعاد کمال‌گرایی ($\beta=۰/۱۱$) پیش‌بین سبک فرزندپروری است. این دو متغیر ۹ درصد واریانس سبک فرزندپروری را تبیین می‌کند.

نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که ابعاد کمال‌گرایی با سبک‌های فرزندپروری رابطه دارد. کمال‌گرایی خودمحور و جامعه‌محور به صورت مشابهی با سبک‌های فرزندپروری امرانه و سهل‌گیرانه آنان رابطه دارند ولی رابطه‌ی کمال‌گرایی دیگرمحور آنان با سبک‌های فرزندپروری کاملاً مشابه نبود؛ در حالی که کمال‌گرایی دیگرمحور با سبک‌های فرزندپروری اقتدارگر و امرانه رابطه داشت. به این صورت که در افرادی که سبک فرزندپروری والدین آن‌ها مقتدر است این طرحواره به طور معناداری کمتر شکل می‌گیرد. این طرحواره در مقوله قطع ارتباط و طرد می‌گنجد. در این مقوله نیازهای انسان به امنیت، ثبات، همدلی، شرکت در احساسات و پذیرش به شیوه‌های قابل پیش‌بینی ارضا نخواهد شد. به طور این نیازها در خانواده‌هایی که بریده، سرد، طردکننده، منزوی، انفجاری، بدرفتار و رهاکننده هستند برآورده نمی‌شود از این رو قابلیت پیش‌بینی عملکرد آن‌ها در رابطه با نیازهای کودک بالا است. لذا نتیجه به دست آمده در مورد رابطه سبک مقتدرانه و این طرحواره ناسازگار که با دل‌مشغولی نسبت به این تفکر همراه است که والدین یا نزدیکان می‌میرند، فرد را ترک می‌کنند یا دست‌نیافتنی هستند، قابل توجیه است نتیجه بعدی، وجود قابلیت پیش‌بینی طرحواره ناسازگار استحقاق توسط سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه است. در این مقوله مسایلی در رابطه با رعایت حقوق دیگران، همکاری با دیگران، تعهد یا هدف‌گزینی و رسیدن به اهداف واقع‌بینانه مطرح است. طرحواره‌های ناسازگار مربوط به این حیطه در خانواده‌هایی به وجود می‌آید که به جای انضباط، مواجهه مناسب، محدودیت‌های متناسب در قبول مسئولیت، همکاری متقابل و هدف‌گزینی با سهل‌انگاری افراطی، فقدان جهت‌دهی یا حس برتری شخصی متمایز می‌گردد.

منابع فارسی

- بشارت، محمدعلی (۱۳۸۳). رابطه کمال گرایی و مشکلات بین فردی. *دانشور رفتار*، ۱۱، ۱-۸.
- برگ، لورا (۱۳۸۷). *روانشناسی رشد*. ترجمه یحیی سید محمدی، انتشارات ارسباران.

منابع لاتین

- Baranoff, F., & Tian, H. (2007). Young Schema Questionnaire: Review of psychometric and measurement issues. *Australian Journal of Psychology*, 59, 2, 78 – 86
- Buri. (1997). Parental authority question are. *Journal of personality assessment*. 57, 110-119.
- Cecero, F., & Young, K. (.2001). Case of Silvia: A Schema-Focused Approach. *Journal of Psychotherapy Integration*, 11, 2, 217-229.
- Diaz, Y. (2005). Association between parenting and child behavior problems among Latino mothers and children. *Unpublished Master Thesis, University of Maryland*, 27-39.
- Farzadfar, L., & Houman, D. (2008). The Role of Child Rearing Parenting Skills in Reducing Mothers' Stress and Children's Behavioral Problems. *JOURNAL OF IRANIAN PSYCHOLOGISTS SPRIN*. 4, 15, 277-292.
- Griffith, E. (2003). Combining Schema-Focused Cognitive Therapy and Psychodrama: A Model for Treating Clients with Personality Disorders. *Journal of Group Psychotherapy, Psychodrama, & Stoichiometry*. 55, 4, 128- 140
- Gunty, B. (2008). Parental Practices and the Development of Maladaptive Schemas Online Submission. *Paper presented at the Annual Meeting of the Midwestern Psychological Association (Chicago, IL, May 2008)*. 33 pp.
- Harris, C., & Curtin, B. (2002). Parental Perception. *Early Maladaptive Schemas and Depressive*. 7, 54 -68.
- Heidgerken, N. (2004). Direct and Indirect Effects of Parenting and Children's Goals on Child Aggression. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33, 4, 684-693